

Megújul a húszéves Digitális Irodalmi Akadémia szolgáltatási rendszere

TÓSZEGI Zsuzsanna

Hazánk több éven át tartó ünnepsorozattal emlékezett a magyar államalapítás ezredik évfordulójára. A millenniumi rendezvények között kiemelkedtek az 1848-as forradalom 150. évfordulójáról szóló megemlékezések, amelyekhez többek között egy különleges, jövőbemutató program, a *Digitális Halhatatlanok Társaságának* megalapítása is kapcsolódott. 1998 tavaszán a kulturális tárca azzal a tervvel állt a nyilvánosság elé, hogy méltó módon kíván megemlékezni a magyar írók, költők múltbeli áldozatvállalásáról és a szépirodalom közgondolkodásra gyakorolt befolyásáról, ezért életre hív egy programot, amelynek egyik fontos elemeként kialakítanak egy ingyenesen elérhető, digitalizált szöveggyűjteményt a kortárs írók legjavának életművéből.

A „halhatatlanok” társasága 1998 júniusában találkozott először. Az alakuló ülésen új nevet választottak maguknak, így lett a grémium neve *Digitális Irodalmi Akadémia*. A leggyakrabban a DIA akronímával emlegetett írói tömörülés 2018-ban ünnepli fennál-

lásának 20. évfordulóját. A megalakulásról és az első két évtized legfontosabb történéseiről, a kialakított szolgáltatásokról egy rövidebb¹ és egy hosszabb² cikkben számoltunk be. A jelen írás elsősorban nem a történetre fókuszál, hanem a 2018. év végi pozitív fejleményeket ismerteti, melynek lényegét egy mondatban így lehet összefoglalni: *a DIA program új online szolgáltatási rendszerrel kezdi fennállásának harmadik évtizedét.*

A fejlesztés eredményei közül először a nagyközönség számára készített új kereső- és megjelenítő rendszer, illetve a reszponzív technológiának köszönhetően a mobil eszközökön is hatékonyan működő szolgáltatás lesz elérhető. A későbbiek során implementálnak számos olyan megoldást, amelyek a szemantikus web előnyeit érvényesítik, és mindemellett megújul a szövegek belső struktúrája, továbbá a szerkesztőségi rendszer. A *Petőfi Irodalmi Múzeum* (PIM) saját forrásból finanszírozza a DIA program szolgáltatásfejlesztését.

A szervezeti keretek

A kezdeti időszakban a DIA program két intézmény együttműködésében valósult meg. Az időlegesen a *Magyar Irodalom Háza* nevet viselő *Petőfi Irodalmi Múzeum Kortárs Irodalmi Központja* feladatkörébe a digitalizáláshoz szükséges forrásművek beszerzése, valamint digitalizálásra előkészítése, továbbá az adatbázisba kerülő metaadatok meghatározása tartozott. A program informatikai alapjait a *Neumann János Digitális Könyvtár és Multimédia Központ* (a Neumann-ház) biztosította, amely a Kortárs Irodalmi Központtal 1998 augusztusában kötött együttműködési megállapodás keretében kidolgozta, illetve kidolgoztatta a digitalizálási előírásokat, megtervezte, feltöltötte és üzemeltette az online szolgáltatást lehetővé tévő adatbázist, és elvégezte a kezelőfelület programozását.

A DIA állománya 2000. május 31-étől érhető el az interneten. Még ugyanabban az évben jelentős szervezeti változás következett be: minisztériumi döntés alapján a Neumann-ház lett a DIA program befogadó intézménye. 2000. október 1-től 2006. december 31-ig a *DIA Szerkesztőség* itt folytatta munkáját. A Neumann-ház a program indulásától kezdve 2006 végéig részt vett a számítógépes szövegfeldolgozáshoz és a hálózati szolgáltatáshoz kapcsolódó feladatok tervezésében és megvalósításában, illetve a kezdetektől egészen 2008-ig, az online szolgáltatás újraindításáig gondoskodott az online szolgáltatás fenntartásáról. A fenntartó minisztérium döntése alapján a DIA program 2007 januárjától visszakerült a PIM szervezetébe, ahol megteremtődtek a hosszú távú működés feltételei. Az átszervezés után a Neumann-ház átadta a DIA adatbázisban tárolt digitalizált szövegeket, illetve metaadatokat, és a szolgáltatás 2008. évi újbóli elindításáig biztosította a DIA online elérését.

A DIA részben virtuális, részben valóságos gyűjteményként működik a PIM keretei között. A *dia.hu* honlapján a DIA tagokról egyre több, a PIM táraiban őrzött fénykép, kézirat, hanganyag, festmény és más dokumentum válik hozzáférhetővé, a DIA révén pedig a PIM gazdagodik számottevő mennyiségű műtárggyal, irat- és képanyaggal, irodalmi relikviával. A 2008 elején, majd 2016 tavaszán megújult DIA-honlap és -adatbázis látogatottsága meglehetősen stabil: évi 650–700 ezer látogatót regisztrálnak.

A DIA program megvalósítása 1998-tól

A nagyszabású program kivitelezése – a kezdetektől lényegében mindmáig – három nagy feladatsorpotba osztható:

- irodalmi előkészítés,
- digitalizálás,
- online szolgáltatás.

A szervezeti hovatartozástól függetlenül a DIA Szerkesztőség húsz éve folyamatosan ellátja az egész szolgáltatás alapjait jelentő feladatot: a nyomtatásban megjelent szövegek előkészítését és a digitalizálási folyamat menedzselését. A Neumann-ház – mint együttműködő partner – 1998 és 2000 között a szabvány kiválasztásában és a digitalizálást előkészítő intellektuális feladatokban vett részt, illetve 2000 és 2008 között ellátta az online szolgáltatással kapcsolatos összes feladatot.

Az irodalmi előkészítés³

Valamennyi élő DIA-tag a saját életműve gondozására választott egy irodalmi szakértőt, akinek a feladata négy fő elemből állt (és áll mind a mai napig):

- a nyomtatásban megjelent szövegek gondozása, az online közzététel előkészítése, melynek során az írókkal folyamatosan konzultálva „létrejön” a későbbiekben forrásértékűnek tekinthető szöveg;
- az írói életrajz megírása;
- a szerző által publikált művek bibliográfiájának összeállítása;
- a szerzőre, illetve műveire vonatkozó szakirodalmi források összegyűjtése.

A digitalizálás és az online szolgáltatások⁴

A program akkori gazdája, a Magyar Irodalom Háza nyílt közbeszerzési pályázatot írt ki az irodalmi művek digitalizálására. A nyertes vállalkozó 1998–2001 között az SGML szabvány előírásai és a hozzá tartozó dokumentumtípus-definícióban (DTD) meghatározottak szerint digitalizálta az előkészített szövegeket. 2001-től a DIA Szerkesztőség végzi a digitalizálási tevékenységet.

Az első húsz évben a digitalizálás és a bibliográfiai feldolgozás alapja a művek kötetbe szerkesztett változata volt. Az egyes művek a digitalizálás során önálló fájlba kerültek. Valamennyi műhöz hozzárendelték a DIA Szerkesztőség által kidolgozott műfaj-struktúra adekvát elemét.

A Neumann-ház 1998–1999 között kidolgozta az online szolgáltatások technológiai alapjait. A szöveg-

feldolgozásban azt az ISO 8879:1986 számú *SGML (Standard Generalized Markup Language)* szabványt alkalmazták, amelynek számos „leszármazottja”, köztük a HTML és az XML ismeretes. Az SGML szabványos szintaktikája lehetővé teszi az ebben a formátumban tárolt dokumentumok írását, formai ellenőrzését, beolvasását. Az online elérhető szöveggyűjtemények rekordjait a Neumann-ház az *Oracle Library* integrált könyvtári rendszerben dolgozta föl; ezzel a szoftverrel rögzítették a DIA online szolgáltatásába kerülő rekordok metaadatait.

A 2000. évi indulástól kezdve a DIA program alábbi szolgáltatásai érhetők el az interneten keresztül:

- az alkotók életrajza, továbbá teljességre töre-

kedve a megjelent műveik bibliográfiája és a róluk szóló szakirodalom;

- egységes elvekre épülő, strukturált szöveggyűjtemény, amely egyben teljes szövegű adatbázis, ahonnan a műveket a metaadataik és a szöve-
gük alapján vissza lehet keresni.

Az első, 2000–2006 közötti időszakban a DIA állományában tárolt irodalmi alkotásokat oktatási, kutatási és magáncélra le lehetett tölteni, és ugyanezen idő alatt műfaj alapján is lehetett keresni. A fent már jelzett intézményi változások miatt 2007-ben új felhasználási szerződéseket kellett kötni a DIA-tagokkal. Az új feltételek szerint az egyes irodalmi művek letöltése ettől kezdve nem lehetséges.

1. ábra

A DIA nyitó oldala a szolgáltatás indulásakor, 2000-ben

A DIA szolgáltatási portfóliója 2008–2018 között

A szolgáltatásrendszer jelenleg három alapvető, egymással együttműködő elemből áll:

- a portál a szerzők névsorával és a kapcsolódó személyi profilokkal,
- a teljes szövegtörzset tartalmazó és a keresést lehetővé tevő webes adatbázis, valamint
- a szerkesztőségi rendszer a szövegek előállításá-

sára szolgáló szoftverkörnyezettel.

A felhasználók az első két komponenssel találkozhatnak, a harmadik elem a szövegek közzétételét előkészítő „back-office” rendszer.

2016 tavaszától kezdve a *dia.hu* a *pim.hu* portál részeként működik, amely a korszerűnek tekinthető *Drupal* portálmotor (CMS) szoftver alatt fut (2. ábra).

2. ábra

A DIA nyitó oldala 2018 októberében

A portálon számos további, az alkotók, illetve a program népszerűsítését szolgáló menüpont érhető el. Az *Arcképcsarnok*ban láthatók az élő tagokról a DIA program által megrendelt, neves festők által készített arcképek. A *Fotógaléria* a közgyűléseken készült fotókból ad válogatást. Külön menüpontban tekinthetők meg az *Új megjelenések*; ez a menü a bekerülés időrendjében sorolja fel az utóbbi két évben állományba került digitalizált műveket.

Tematikus gyűjtemények is helyet kapnak a portálon: a *Gyermekkönyvtár* a legfiatalabb korosztály számára írt műveket gyűjti össze, az *Arany 200* menüpont alatt pedig az *Arany János*hoz kapcsolódó írásokat lehet olvasni. Évente közzéteszik a DIA tagok születési és halálozási dátumához kapcsolódó *évfordulónaptárt*.

Népszerű új szolgáltatás a *Napi idézet*, amely naponta egy-egy művet hoz felszínre az adatbázis mélyéről. A DIA honlapján olvasható a program alapdokumentuma, története, a tagok megválasztásának rendje, az irodalmi szakértők, illetve a szerkesztőségi munkatársak névsora, a sajtómegjelenések listája.

A DIA tagok személyi oldalai folyamatosan bővülnek. Az írók életéhez kapcsolódó eseménytörténet elemei: a fotók, hang- és videofelvételek mellett a nyomtatásban megjelent könyvek borítói láthatók a honlapon. Jó néhány DIA-tag „klasszikus” kéziratait sikerül bemutatni, és mindezeket túl külső honlapokra történő hivatkozások is gazdagítják az írók személyes oldalait.

3. ábra

Szabó Magda szerzői oldala 2018 októberében

Az adatbázis az új kereső rendszerre való átállásig a *Monguz Kft.* által kifejlesztett *JaDoX²* elektronikusdokumentum-kezelő rendszerben működik. A JaDoX-ban zajlik a szöveges, képi és audiovizuális fájlok feldolgozása, tárolása, közzététele. A dokumentumok kezelése és keresése webes felületen keresztül valósul meg. A dokumentumkezelő jelenleg XHTML környezetben működik. A metaadatok alatt a digitalizálás forrásaként megjelölt nyomtatott kötet bibliográfiai adatai láthatók.

A szerzői jogok kezelése

Már a DIA gondolatának fölmerülésekor megfogalmazódott, hogy a szépirodalmi alkotások internetes közzétételéért a kulturális kormányzat illő jogdíjat fog fizetni. Az érintett alkotókkal a Magyar Irodalom Háza kötötte meg a felhasználási szerződéseket – első ízben az 1998. július 1-től 2000. december 31-ig ter-

jedő időszakra. A szervezeti változások miatt 2001-2006 között a felhasználási szerződések vonatkozásában a Neumann-ház volt a szerződő fél.

A felhasználási szerződés egyik sajátossága, hogy nem függ a DIA szolgáltatásban közzétett művek számától, terjedelmétől, olvasottságától. A tagokat egyformán megillető havi díjazás jobban hasonlít az életjáradéki megállapodásokra, de a jogalapja egyértelműen az írói életművek internetes közzétételének engedélyezése.

A DIA első ciklusában a szolgáltatási palettán szerepelt a letöltési opció. A 2007-ben – immár a Petőfi Irodalmi Múzeum által – újra kötött, és az alkotók egész élete során érvényes felhasználási szerződésekben a művek letöltési lehetősége (vagyis a másolatkészítés) nem szerepel. Ugyanezek a feltételek érvényesülnek a posztumusz tagok jogörökösseivel, illetve a mindenkori jogtulajdonosokkal kötött felhasználási szerződésekben.

A 2018–2019. évi fejlesztés

A webszolgáltatás újraindítása, 2008 óta tíz éven át változatlan adatbázistechnológia és szolgáltatási környezet szolgálta ki a DIA felhasználóit, illetve a szerkesztőséget. Az informatikai területen egy évtized alatt több generációváltás is lezajlik – így a DIA jelenlegi szolgáltatási rendszere fölött is eljárt az idő. A felhasználók joggal várhatnak el korszerű működési környezetet és újszerű szolgáltatásokat, ezért indokoltá vált a web-szolgáltatások terén modern, felhasználóbarát megoldások kidolgozása és alkalmazása, illetve a szerkesztőségben zajló szövegfeloldozás megújítása.

A DIA szolgáltatásfejlesztésének három fő célja:

- a szolgáltatási környezettel kapcsolatos, újkeletű felhasználói igények kielégítése;
- a keresés során a szemantikus web előnyeinek érvényre juttatása;
- a szövegek konvertálása több szempontú, rugalmas keresést lehetővé tevő formátumra.

A fejlesztésre váró területek

- az adatbázis a teljes szövegtörzsszal és a ráépülő webszolgáltatással,
- a szerkesztőségi rendszer a szövegek előállítására szolgáló szoftverkörnyezettel.

A fejlesztés két fázisban zajlik: az elsőben a DIA szolgáltatási rendszerét korszerűsítik. Kiemelt cél a felhasználók rendelkezésére álló környezet megújítása annak érdekében, hogy hatványozottan javuljon a felhasználói élmény, a DIA szövegolvasási lehetősége. A fejlesztés második szakaszának célja a DIA mélyszerkezetének technológiaváltása – beleértve a

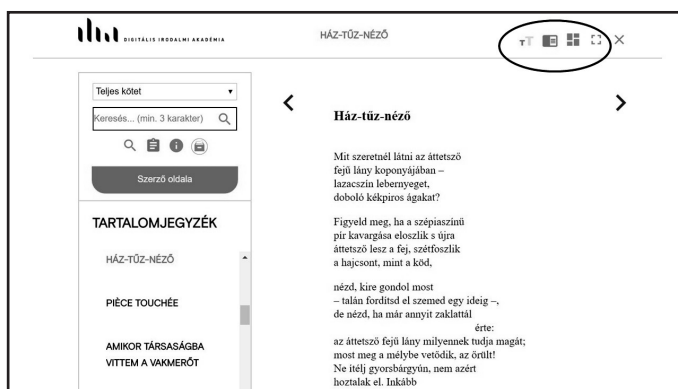
szerkesztőségi rendszer új szoftverháttérének kialakítását. Az első szakasz eredményei már 2018. november közepétől kezdve láthatók, a fejlesztés második periódusa 2019 elején kezdődik.

Az első fázis: új adatbázis- és webtechnológia, bővülő keresési lehetőségek

A felhasználói szokások alapvető változásai szinte kikényszerítik, hogy az eredetileg asztali számítógépekre optimalizált szövegek ne csak elérhetővé váljanak, de kényelmesen olvashatók is legyenek a mobil eszközökön.

A fejlesztés első fázisában kialakított új szolgáltatási környezet sajátosságai:

- Reszponzív elvek alapján kidolgozott, valamennyi eszközön – az okostelefonoktól az asztali számítógépekig – optimális megjelenítést biztosító weboldal.
- A keresési funkciók bővítése új keresési, illetve szűrési lehetőségekkel – többek között a műfajok szerinti kereséssel és a találati halmaz korábban nem alkalmazott facettás szűrési, rendezési módjaival.
- A megjelenítés alapvetően megváltozik: a szövegek nem HTML, hanem e-book formátumban jelennek meg. Lehetővé válik a betűméret kicsinyítése/nagyítása, választani lehet a szövegek lapozása vagy görgetése között (4. ábra).
- Regisztráció és bejelentkezés után a felhasználó saját könyvtárát alakíthat ki, az olvasott műveket annotációkkal, könyvjelzőkkel láthatja el.
- Teljes körűen – tehát a kereső oldalakon is – megvalósul az akadálymentes hozzáférés.

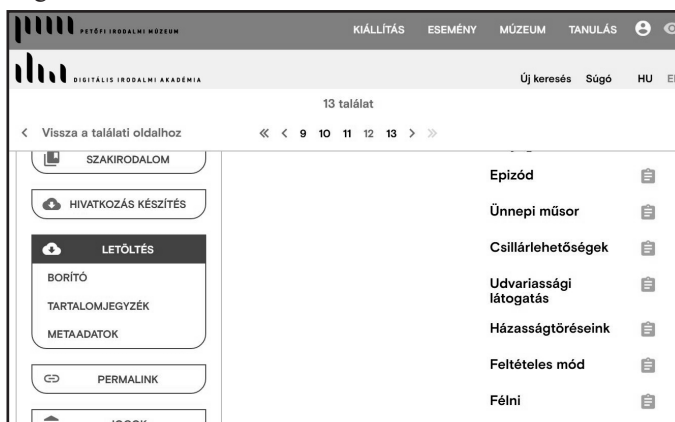
4. ábra

*Szövegmánipulációs lehetőségek az új keresőfelületen
(Balla Zsófia: Ház-tűz-néző)*

Van egy további fontos változás, amelyet azonban vélhetően csak a legavatottabb olvasók fognak észrevenni – ez pedig a digitális kiadás előtérbe helyezése. A DIA program vezetői az új fejlesztés során szakítottak azzal a korábbi alapelvvel, amely a nyomtatásban megjelent köteteket tekintette a feldolgozás alapegységének. A DIA életciklusának harmadik évtizedétől kezdve a digitalizált művek állnak a középpontban: ezek képezik a feldolgozás alapegységeit, ezek alkotják a rekordokat. A digitalizálás alapjául szolgáló nyomtatott kötetek egységét megőrzi ugyan, azok legfontosabb bibliográfiai adatait feltüntetik a

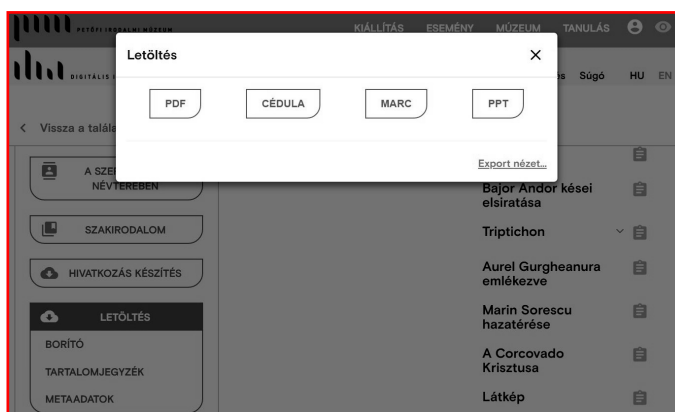
metaadatok között, de a fő hangsúly az egyes irodalmi művekre esik.

A DIA 2008 óta érvényben lévő szerzői jogi feltételrendszere alapján a művek letöltése nem engedélyezett, a szövegek csak olvashatók. A megjelenítés során – a bal oldali menüből a *Letöltés* funkcióra kattintva – a következő három elem tölthető le: a borító képként, a metaadatok (cédula, MARC, PDF és PPT formátumban) és a művet befoglaló kötet tartalomjegyzéke (5. 6. 7. ábra) (A borítókra a *Megjelenítés újdonságai* című fejezetben még visszatérünk.)

5. ábra

A letöltési lehetőségek (Rakovszky Zsuzsa: *Visszaút az időben*)

6. ábra

A metaadatok számára felkinált formátumok

Az első szakaszban kifejlesztett, az online elérést lehetővé tevő rendszernek három szoftverkomponense van – ezek szolgálják ki a publikus felületet:

- a *pim.hu* portál aloldalaként működő, de önállóan elérhető *dia.hu* weboldal;
- az *opac.dia.hu* webcímen behívható *Monguz 3.0* online keresőrendszer;

– a megjelenítő szoftver (*reader.dia.hu*).

A *dia.hu* portáloldal előzőleg ismertetett funkciói nem változnak.

Az új keresőrendszer

Az *opac.dia.hu* felületen elérhető keresés – azon túl, hogy az alapvető kereső szempontokat megtartotta –

- Az első sikerélmény
- Három nap az Aranykagylóban - (folytatás)
- És megint egy aggály
- Három nap az Aranykagylóban - (folytatás)
- Harmadik fejezet, - melyben utasaink mégiscsak hajóra szállnak. Fellép a színre újra a százéves aggastyán, a félmeztelen Fortuna felzaklatja hőseinket, s máris lelép a színről. Német Ferenc, más néven az Óriás Csecsemő egy másik nővel kapcsolatban titoktartást kér.
 - Kőjáték
 - Párbeszéd a pesszimizmusról - írta Déry Tibor
 - Felhívás mindazokhoz, akik többedmagukkal akarnak regényt írni
 - Három nap az Aranykagylóban - (folytatás)
- Negyedik fejezet, - melyben az Óriás Csecsemő lóvá teszi hőseinket, de maga sem viszi el szárazon. Hátborzongató leírás a Balaton keletkezéséről. Rozi néni fellép, sokat beszél, de semmi szerepe sem lesz a további eseményekben.
 - Ideges intermezzo az ábrahámhegyi kertben
 - Három nap az Aranykagylóban - (folytatás)
- Ötödik fejezet
 - Az alkotás örömei
 - Három nap az Aranykagylóban - (folytatás)
 - Egy irodalmi idill
 - Egy irodalmi antiidill - Déry Tiborné naplójegyzete
 - Három nap az Aranykagylóban - (folytatás)
 - Villámgyors vita
 - Három nap az Aranykagylóban - (folytatás)

több szempontból teszi lehetővé a DIA adatbázisban tárolt szövegek visszakeresését, amely részben a korszerűbb szoftver sajátosságainak, részben a kibővített keresési szempontlistának köszönhető.

Amint fentebb említettük, a 2008–2018 közötti években a JaDoX alkalmazás biztosította a metaadatokban, illetve a teljes szövegekben a keresést. Az újabb generációt képviselő Monguz 3.0 szoftver a fejlesztő cég információi szerint a következő funkciókra képes:

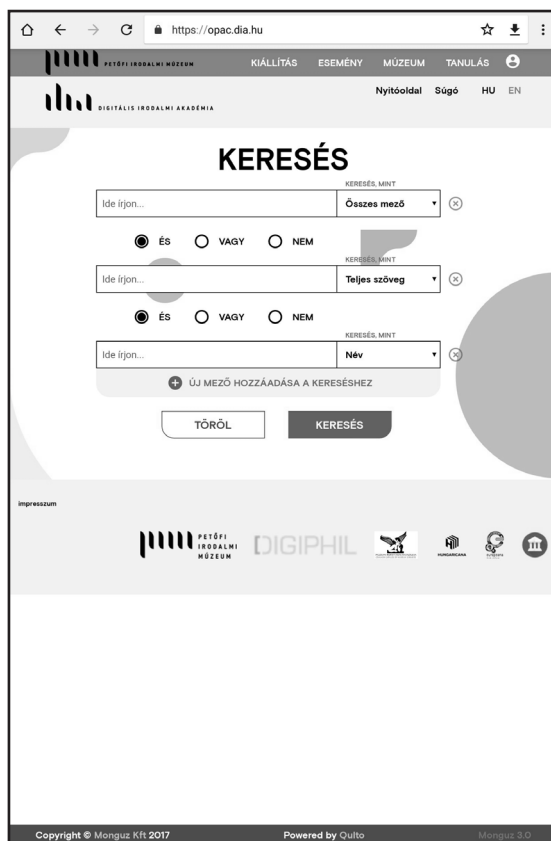
- egyedi külalak alakítható ki az intézményi igényeknek megfelelően;
- az alapvető rekord-szolgáltatások mellett a keresés bővült az automatikus kiegészítéssel és a timeline funkcióval, a találatok listázása facettákkal, a rendezés relevancia szerint történik, a rekordok részletes megjelenítése tetszőlegesen szabályozható;
- a szoftver a reszponzív technológia alkalmazásával a mobil eszközökre optimalizált felülettel rendelkezik;
- a digitális anyagok kezelése a jogosultságtól függően eltérő lehet;
- a regisztrációval személyre szabott funkciók alakíthatók ki.

A Monguz 3.0 szoftver egy független működésre képes, viszonylag korszerű, önálló alkalmazás, amely egyrészt online katalógusként (OPAC) működik, másrészt tartalomszolgáltatásra is alkalmas.

Az irodalmi művek megjelenítése lényegesen eltér a korábbitól: új szoftverrel, az *e-pub reader*rel a szövegek a széles körben elterjedt *e-pub formátumban*, mindenféle eszközön kényelmesen olvashatók.

7. ábra

A letöltött tartalomjegyzék részlete – Örkény István: Kisregények

8. ábra

A kereső képernyő táblagépen

A Monguz felületen regisztrációra is van lehetőség: a bejelentkezés után a felső menüben megjelenik a felhasználó neve, amely alatt egyrészt az általa megadott adatokat tartalmazó profil, másrészt a „Könyveim” menüpont hívható elő. A regisztrált olvasók a találati halmaz elemeinél a bal felső sarokban látható

csillagra kattintva tudják a kedvenc műveikből álló listát létrehozni és gyarapítani. Regisztráció után a megjelenített művekben (tehát az e-pub reader felületen) lehetővé válik a szövegkiemelő használata, az annotálás és egyéb kényelmi funkciók is.

Összes mező [együttes keresés]	
Teljes szöveg	<ul style="list-style-type: none"> • mottó • ajánlás • keltezés
Név	<ul style="list-style-type: none"> • kötet szerzője • mű szerzője • címzett • interjúalany • kérdező • fordító • róla szóló
Cím	<ul style="list-style-type: none"> • kötet cím • mű cím • alcím
Műfaj	
Nyelv	

9. ábra

Az új keresőrendszer szempontjai

A keresési elemek részben bővültek, részben szűkültek; szemléletmódjukban azonban jelentősen megváltoztak (9. ábra). A 2008–2018 közötti években a metaadatok (amelyek között hangsúlyosan szerepeltek a forráskiadás adatai, pl. a kiadó, a hely, a megjelenés éve stb.) külön voltak kereshetők, de műfajra csak a 2000-2008 közötti időszakban lehetett keresni. A mostani fejlesztésben a forráskiadásra jellemző adatok (kiadó, hely, év) nem kereshetők, viszont újra kereső szempont lett a műfaji besorolás – amelynek előfeltételeként a műnemeket a teljes állományhoz hozzárendelték. A *Műfaj* szerinti keresés elemei: *bibliográfia, dráma, életrajz, esszé, interjú, levél, napló, próza, rajz, regény, riport, szociográfia, vers* – ezeket a bal oldali mezőben lenyitható listából lehet kiválasztani.

A 7. ábrán látható lista jól mutatja, hogy a korábbiaknál lényegesen több lett a név szerinti keresés szempontrendszere: mostantól nemcsak a DIA-tagok, de az összes mű szerzőjének a nevére lehet keresni.

Ez a döntés önmagában is jelentős bővülést eredményezett, hiszen így ki lehet aknázni a DIA program egyik nagy előnyét azáltal, hogy kereshetővé válik a jelentős munkával összegyűjtött szakirodalom. (Természetesen csak a digitalizált tanulmányok, kritikák stb. kereshetők, de ezeknek a száma folyamatosan növekszik.)

A megjelenítés újdonságai

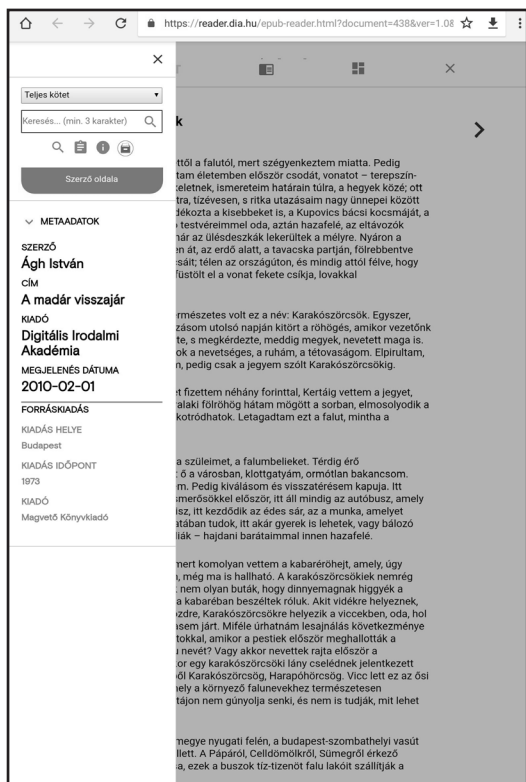
A felhasználók számára a képernyőn feltűnő, leglátványosabb megoldás, hogy minden egyes kötethez, minden egyes műhöz tartozik egy, a metaadatokat tartalmazó digitális objektum, az ún. borító, amely a felhasználói felületen olvashatóvá teszi a művek legfontosabb adatait: a szerző nevét, a kötet fő- és alcímét és/vagy a mű címét, művek esetében a befoglaló kötet főcímét, a digitális változat kiadóját, továbbá az adatbázisba kerülés dátumát. A „borítók” műfajcsoportonként különböző színűek: a versek például zöld színű borítót kaptak (10. ábra) A *Kiadás dátuma* mezőben olvasható adatok nem a digitalizálás, hanem az adatbázisba töltés idejét mutatják.

10. ábra

Bertók László: Februári kés c. művének borítója

A találati lista meglehetősen sajátos felépítésű, és jócskán eltér a megszokottól: a szó szoros értelmében nem lista formátumban, hanem valamennyi találat teljes metaadatsorral, borítóval együtt jelenik meg. Őszintén megvallva, ez a megoldás megnehezíti a lista áttekintését – még akkor is, ha egy kisebb halmaz lett a keresés eredménye.

11. ábra

Egy mű megjelenítése során a metaadatok megjelenítése táblagépen

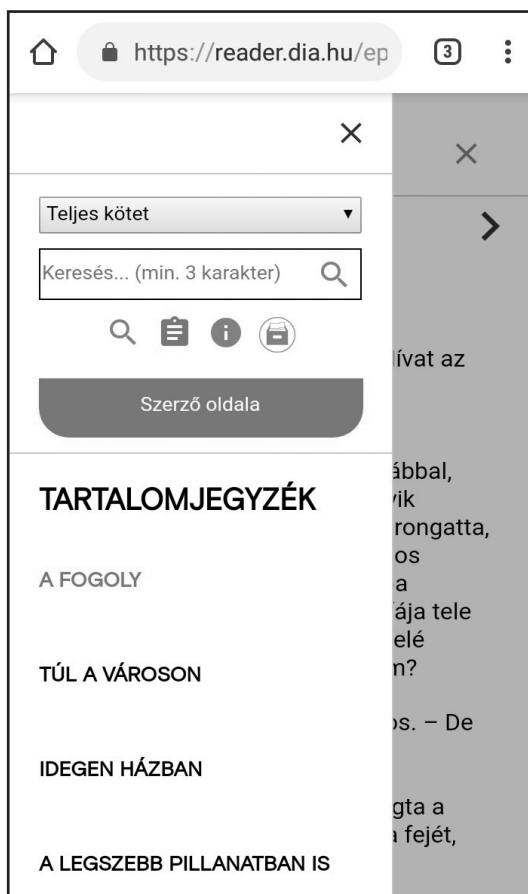
A listát többféleképpen rendezhetjük a fönt megnyíló lehetőségek szerint. A *Műveletekre* kattintva a következő lehetőségek közül választhatunk: *Metaadatok letöltése, Összes [találat] kijelölése, Teljes oldal kijelölése, Megtekintés, Kijelölés törlése*. A *Relevancia* menüben ötféle elrendezésre adódik lehetőség: *Cím: növekvő, Cím: csökkenő, Szerző: növekvő, Szerző: csökkenő, Utoljára frissült*. Végül megadhatjuk, hány találat legyen egy egységben megjelenítve (12, 24, 48 közül lehet választani) – az alapértelmezés 24 találat – bár ezt nehéz értelmezni, mert a jelenlegi elrendezésben egy találat lényegében egy képernyő-oldalt foglal el. A különböző facetták használatával lehet szűrni, szűkíteni a találati listát.

Mobil eszközön – okostelefonon és táblagépen egyaránt – kicsit másképp működik a lista rendezése: a

[beállítások] ikonra kattintva lehet a fent leírt szempontok szerinti sorba rakni a találatokat. A találati listából a *Részletekre* kattintva a borító – metaadatok – tartalom hármasa jelenik meg a képernyőn (11. ábra). A nagyobb találati halmazok szűkítése a facetták segítségével oldható meg.

Az *Olvasás* gomb a kiválasztott mű teljes szövegének megjelenítéséhez vezet. A műveket kétféle nézetben: az alapértelmezés szerint lapozva, vagy pedig görgetve lehet olvasni. Mód van a betűméret kicsinyítésére, nagyítására. A teljes képernyős módban csak a mű szövege látható a képernyőn, a navigáláshoz ki kell lépni ebből a nézetből.

Okostelefonon és táblagépen is lehet kicsinyíteni, nagyítani a betűket, lapozni vagy görgetni a szöveget. A navigálás értelemszerűen eltér a PC-re optimalizált verziótól: itt egy menü-ikonra kell kattintani ahhoz, hogy a bal oldali információs panelt be tudjuk hívni a képernyőre (12. ábra).

12. ábra

A navigációs menü okostelefonon (megjelenítve Szakonyi Károly: A fogoly)

A fejlesztési projekt második szakasza

Az újszerű felhasználói élményt nyújtó szolgáltatási környezet bevezetése után következik a projekt második fázisa, amelynek célja a DIA mélyszerkezetének technológiaváltása.

A második ütemben tervezett fejlesztések:

A jelenlegi XHTML állományt a nagytömegű szövegkódolás terén napjainkban legelterjedtebb *TEI (Text Encoding Initiative)* ajánlásoknak megfelelő formátumra konvertálják. A TEI formátum legnagyobb előnye, hogy a későbbiek során is biztosítja a technológiai fejlődés akadálymentes követését, illetve jobban kezelhetővé teszi a DIA-ban tárolt szövegállományt. (Megjegyezzük, a Neumann-ház annak idején ugyanilyen okokból választotta az SGML szabványt a szövegek kódolására.)

A szövegeket és a hozzájuk tartozó metaadatokat alkalmassá teszik a szemantikus webben való publikálásra a *Linked Open Data* elvei és szabályai szerint. A szövegekben nemzeti névtér azonosítókkal jelölnek meg a személyneveket, földrajzi neveket stb. – az egyes nevekhez hozzárendelik a *VIAF ID*-ket. A szövegekben előforduló nevek azonosítókkal való megjelölése hatalmas munka, de az eredmény nem kétséges: a PIM névterével, illetve a nemzeti névtérrel összekapcsolt elemek jelentősen növelik a tartalomkeresés hatékonyságát. A műveket egyedi DOI (Digital Object Identifier) azonosítókkal látják el.

Egy további terv szerint kifejlesztenek egy új, a szemantikus web előnyeit kihasználó szolgáltatást. A „szöveglabor” munkacímen megfogalmazott elgondolás célja egy virtuális kutatókörnyezet kialakítása, amelyben a kutatók többfajta számítógépes – például stilometriai – elemzést futtathatnak a DIA állományában.

A bejelentkezéshez kötött funkciók is bővülnek: lehetőség nyílik könyvjelzők elhelyezésére, a szövegekhez annotációk írására ez már most is működik, saját „munkakörnyezet” kialakítására. A későbbiek során tervezik, hogy a regisztrált felhasználók esetenként a művek eltérő szövegváltozatait is meg tudják jeleníteni. Ugyancsak a második fázisban kerül napirendre a szerkesztőségi rendszer frissítése.

Összegezve

A fejlesztés megvalósult eredményeit és tervezett céljait összegezve: a DIA program megújulása igen örvendetes. Bízunk abban, hogy az új, korszerű technológiának köszönhetően olyan felhasználók is felfedezik ezt a világszerte egyedülálló kortárs irodalmi gyűjteményt, akik már csak mobil eszközökön keresztül interneteznek. Elismerés illeti a Petőfi Irodalmi Múzeum vezetését, hogy saját erőforrásait mozgósítva, külső támogatás nélkül valósították meg a DIA korszerűsítését, és külön dicséretet érdemelnek a fejlesztés szakmai vezetői, *Bánki Zsolt* és *Radics Péter*.

Jegyzetek és irodalom

1. TÓSZEGI Zsuzsanna: A Digitális Irodalmi Akadémia első két évtizede. In: Valóságos könyvtár - könyvtári valóság. Könyvtár- és Információtudományi tanulmányok 2018. Szerk. Kiszl Péter, Csík Tibor. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet, 2018. 157–167. p.
2. TÓSZEGI Zsuzsanna: Digitalizált kortárs szépirodalom az interneten: húsz éves a Digitális Irodalmi Akadémia. In: Magyar Tudomány, 179. évf., 2018. 12. sz. (megjelenés alatt)
3. MAGOS György: Tájékoztató a Digitális Irodalmi Akadémiáról = Hungarológia, 2. évf. 2000. 1–2. sz. 119–132. p.
http://epa.oszk.hu/02400/02472/00013/pdf/EPA02472_Hungarologia_2000_2_1-2_119-132.pdf [2018. november 12.]
4. TÓSZEGI Zsuzsanna: A hazai digitális könyvtárak szerepe a kulturális örökség digitalizálásában és hozzáférhetővé tételében. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 49. évf. 2002. 4. sz. 143–148. p.
http://tmt-archive.omikk.bme.hu/show_news.html?id=611&issue_id=40.html [2018. november 12.]
5. A legtöbben a JaDoX-ot a HunTéka integrált könyvtári rendszer média moduljaként ismerik, de önálló működésre képes tartalomkezelő alkalmazás.

Beérkezett: 2018. november 12.